

СЛОБОДА НА МЕДИУМИТЕ

Апстракт: Во овој труд се анализира важноста на слободата на медиумите, како универзална демократска вредност. Исто така, во трудот се потенцираат најголемите противници на слободата на медиумите, а се содржани и најважните мерила и критериуми воспоставени од страна на меѓународни организации и институции, чија основна мисија е борбата за подобрување на слободата на медиумите и слободата на изразување во светот. Во трудот е обработено и прашањето на цензурата и автоцензурата како фактори на ограничување на слободата на медиумите и слободата на информирање.

Клучни зборови: *медиуми, слобода на медиумите, цензура, автоцензура.*

МАЈНОСHEV Andon

FREEDOM OF MEDIA

Abstract: This paper analyzes the importance of press freedom as a universal democratic values. Also, the paper highlight the biggest opponents of freedom of the media, and also contains the most important measures and criteria established by international organizations and institutions whose primary mission is fighting to improve media freedom and freedom of expression worldwide. The paper is processed and the issue of censorship and self-censorship as factors limiting press freedom and freedom of information.

Keywords: *media, freedom of media, censorship, self-censorship.*

1. Поим на слобода на медиумите

Слободата на медиумите е либерална вредност која извира од филозофијата на слободата и еднаквоста на граѓаните која е втемелена уште од времето на либерализмот. Тогаш се зборувало за слобода на печатот, бидејќи другите медиуми се појавуваат подоцна. Таа е израз на демократските стремежи на граѓаните за повисоки политички права и воспоставување на политичка контрола над политичката власт. Нема апсолутна слобода на медиумите, како што нема ни апсолутно слободна човекова активност. Слободата на печатот (медиумите) не значи апсолутна

слобода на медиумите да пишуваат и објавуваат секакви информации. Ниту во најдемократските општества не е допуштено медиумите да објавуваат осетливи информации со кои се *загрозува безбедноста на државата* или пак *детска порнографија*. Филозофијата на слободата на медиумите е во тоа да се одреди границата на таа слобода, односно да се воспостави рамнотежа меѓу слободата на медиумите и слободата на изразување. Во животот постојат ситуации кога во јавен интерес е да се ограничи принципот на максималното зборување на вистината заради повисоки општествени интереси. Дека печатот, односно медиумот бил моќен и претставува политичка сила многу одамна го увидел и францускиот император Наполеон Бонапарта: *„Четири непријателски весници можат да бидат поопасни од стотилјадна војска“*, или *„Кога би ги пуштил уздиде на печатот, не би се одржал на власт ни четири месеци“*.¹

Според теоријата на општествена одговорност законското право на слободата на изразување не е безусловно. Таа е ограничена доколку слободата на изразување предизвикува (поттикнува) неред и рушење на уставниот поредок, клеветата, се загрозуваат виталните општествени интереси. Слободата на медиумите понекогаш се нарекува *„четврта гранка на власта или четврти сталеж“*. Овој назив укажува на фактот дека медиумите се важен контролен механизам за остварување на демократијата и демократските процеси во една држава и дека поседуваат огромна општествена (политичка) моќ. Новинарите како четврти сталеж (четврта власт) со својот критички однос кон власта вршат контрола над работата на избраните и именуваните функционери, така што можат слободно да пишуваат за нивните постапки, грешки и да ја информираат јавноста.² Секако ова имплицира на тоа дека новинарите имаат посебна одговорност да известуваат вистинито за сите релевантни настани од јавен интерес.³ Од новинарот не се очекува само да информира вистинито, туку и да знае да ја извлече суштината од настанот. И покрај уставното и законското уредување на слободата на печатот како голема демократска придобивка, сепак во реалноста нема апсолутно слободен медиум (печат), како што нема ни апсолутно слободен човек во ниту една сфера. Дури и во најдемократските општества во светот, каде што новинарството

---

¹) Груевски, Т. Историја на новинарството. (2007). Правен факултет и НИП “Студентски збор”, Скопје, 114.

²) Zaket, D. Novinarska etika – moralna odgovornost u medijima. (2007). Sluzben glasnik. 180.

³) Ibid, стр.180.

ужива висок степен на слобода на изразување и известување, на мислење сме дека нема апсолутна слобода на печатот, бидејќи некои информации се однесуваат на осетливи воени, државни, економски тајни или детска порнографија.⁴ За да не се повреди слободата на печатот (медиумите) и информирањето потребно е да се направи прифатлива рамнотежа помеѓу правото на јавноста на реално информирање за настаните и другите општествени обврски и цели кои понекогаш можат да бидат во судир со желбата да се сочува неограничениот пристап до информациите. Единствено решение за овој проблем секако е да се допушти слобода на медиумите, а да се задржи можноста за цензура на информацијата за кои се мисли дека се опасни и штетни по безбедноста на државата (општеството) како целина. Меѓутоа, може да се случи ваквата пракса да стане лош преседан, бидејќи списокот може бргу да се шири и со други „важни информации“ од безбедносен или сличен карактер.

Денес нема држава која не го прокламира начелото на слобода на печатот (медиумите), но исто така нема држава која на некој друг начин не ги држи уздите на печатот (медиумите). Слободата на медиумите е битка која не може во потполност да се добие, бидејќи додека има држава и власт ќе има ограничување на слободата на печатот. Апсолутна слобода на медиумите нема - има само општества со помалку или повеќе слобода на медиумите. Најголема опасност за ограничување или гушење на слободата на медиумите е власта. По дефиниција власта е моќ. Оттука, за интегрално да се сфати суштината на слобода на медиумите сметаме дека е потребно теоретски да се објасни категоријата моќ. Така, познатиот германски социолог и политиколог, *Max Weber* (1864-1920) за моќта ја дал дефиницијата, според која моќта е „*можност да се наметне нечија волја врз однесувањето на други лица*«. ⁵ Власта со својата политичка и институционална моќ може да влијае врз слободата и независноста на новинарите и медиумите. Таа со својата моќ има можност да донесува закони, уредби, прописи со кој може да ги ограничува или става во послушнички статус. Ако некој новинар или медиум објави вистинита информација за одредени негативни состојби и настани поврзани со работата на одделни министри или цела влада, тогаш власта нема да седи со скрстени раце. Таа по секоја цена ќе ги употреби сите расположиви инструментите да го дисциплинира новинарот и медиумот, користејќи притоа најразлични методи. Најприменувани методи секако е вршење

⁴) Zaket, D. Novinarska etika (2007). Sluzben glasnik, 144.

⁵) Галбрајт, Џ. К. Анатомија на моќта (1995), Култура, 16.

притисок на новинарот и медиумот, да се откажат од пишување, односно објавување на негативни информации. Голем притисок на медиумите и новинарите може да дојде од безбедносните служби, особено ако се надвор од цивилната контрола... преку системот на уцени, манипулации, сензационализам, демонстрација на моќ.⁶

Врз медиумите можат да се вршат притисоци во вид на зачестени контроли и надзор врз законското финансиско работење на медиумот за да му се даде до знаење на сопственикот да внимава што објавува во нивниот медиум.

Власта не е единствен извор на опасност на слободата на медиумите. Во принцип секоја моќна институција претставува потенцијална опасност доколку со некоја информација се наруши нивниот интерес. Исто така, и богатите поединци можат да вршат контрола на медиумите и новинарите („моќта на парите“). Ако некој многу богат поединец не сака за него да се пишува негативно за кршењето на законите или финансиските малверзации што тој ги сторил, тогаш тој поединец со своето богатство може да го поткупи новинарот да не ги објавува таквите вести за него.

Економската моќ (моќ на парите) се огледа и преку можноста да се основа медиум кој по потреба може да се става во функција на лични и групни интереси. Исто така, оваа моќ овозможува да се монополизира медиумската сцена и се неа да се манипулира. Со помош на таквата моќ може да се влијае на власта, но и да се направи обид да се освои власта.⁷ Во праксата имаме пример на политичари коишто поседувале монопол над медиумите и со нивна помош ја освојувале власта. Таков е примерот со медиумскиот магнат Силвио Берлускони и неговата партија *Forza Italia*.

Уставот на РМ, во чл. 16, на јасен и недвосмислен начин го гарантира правото на слободата на уверувањето, совеста и мислата и јавното изразување на мислата, слободата на говорот, јавниот настап, јавното информирање, слободното основање на институции за јавно информирање, слободниот пристап до информациите, слободата на примање и пренесување на информации, право на одговор во средствата за јавно информирање, правото на исправка во средствата за јавно информирање, правото на заштита на изворот на информација и др.

Насекаде во светот се развива слободата на печатот (медиумите),

---

⁶ Чупиќ, Ч. Медијска етика (2010). Чигоја штампа, 54-57.

⁷ Во РМ добар пример е А1 ТВ и нејзиниот сопственик Велија Рамковски, кој формира партија. Тој преку каналот на неговата телевизија вршеше пропаганда на партиските ставови со што влијаеше на јавноста и јавното мислење.

но во многу земји (арапските, Северна Кореја, Кина, Куба, многу од новонастанатите држави од поранешниот СССР), таа сè уште се развива.

2. Меѓународни мерила и критериуми за слобода на медиумите

Денес на глобално ниво постојат повеќе меѓународни организации и институции чија основна мисија е борбата за подобрување на слободата на медиумите и слободата на изразување во светот. Во 1951 година е основан Меѓународен институт за печат со седиште во Цирих, а постојат и други меѓународни НВО, како на пример *Репортери без граници* и *Куќа на слободата (Freedom Haus)*. Исто така, и во рамките на Универзитетот во Мисури, САД, при Факултетот за новинарство е формиран *Центар за слобода на информирањето* кој разви мерила и критериуми за одредување на слободата на печатот во државите, Индекс на независноста на печатот и критичката способност (PISA-Press Independence and Critical Ability Index), кој се темели на 23 критериуми:

1. Законска контрола врз печатот, при што се исклучуваат законите за клевета и јавна навреда (но се исклучуваат законите што ги регулираат официјалната цензура, непочитувањето, принудните корекции и повлекувањето, суспендирањето, приватноста, безбедноста, поттикнувањето кон бунт, расправи и итн);
2. Вонредна и дополнителна законска контрола (закани, насилство, затворање, конфискација итн.);
3. Закони за клевета;
4. Организирано саморегулирање (постоење на совети за печат, судови на честа);
5. Новинарски и уреднички персонал (за сите медиуми), во врска со кој, владата донесува одлуки за дозволи, сертификати или именувања;
6. Фаворизирање (на новинари) при достап и објавување на вести од владини извори;
7. Колку на медиумите им се дозволува да ги користат сервисите на странските новински агенции;
8. Контрола на владата врз домашните национални агенции за вести;
9. Печатени медиуми за кои владата издава лиценци;
10. Контрола на владата врз циркулирањето и дистрибуцијата, со исклучок на поштенските услуги;
11. Степен на критичност на печатот кон локалната и регионалната власт и нејзините претставници;
12. Степен на критичност на печатот кон националната влада и нејзините претставници;

13. Државна или државно-партиска сопственост на медиумите (вклучувајќи ги радиото, телевизијата и домашните новински агенции);
14. Забрана на публикации на опозиционите политички партии;
15. Радиодифузни организации или печатени медиуми, сопственост на мрежи и синџири (концентрирање на сопственост);
16. Контрола на државата врз печатарската хартија;
17. Контрола на државата врз размената со странство и врз купувањето опрема;
18. Државни дотации и/или поткуп на печатот и новинарите;
19. Државни заеми на медиумите;
20. Зависност на медиумите од државното рекламирање;
21. Даночни обврски на печатот (повисоки или пониски);
22. Притисок на професионалните здруженија и синдикати (за влијание врз уредувачката политика, за прекинување на публикации);
23. Бројот на маргинални (економски слаби) печатени медиуми.

Информацијата и слободата на изразување се основа на демократијата. Без слободна размена на идеи, граѓаните не можат успешно да ја остварат задачата на демократско самоуправување. Ако активностите на оние што одлучуваат и управуваат со општеството не се транспарентни, граѓаните не можат да учествуваат во општествениот живот. Практиката покажува дека повеќето влади сакаат своите активности да ги водат што е можно подалеку од очите на јавноста. Тие многу често имаат и причина за тоа, како на пример националната безбедност, борба против организираниот криминал и слично. Но, сепак, за нив практиката во државите, но и на Европскиот суд за човекови права покажува дека тие најчесто се злоупотребуваат.

3. Article 19 и меѓународни принципи за слобода на информирање

Меѓународната невладина организација **Article 19** воспостави меѓународни принципи познати како *Јавноста има право да знае*.⁸ Овие принципи ги воспоставуваат стандардите на националните и меѓународните системи во однос на правото на слобода на информирање.

Станува збор за девет принципи.

---

⁸⁾ The Publics Right to Know, Principles on Freedom of Information Legislation: Article 19, London.

Принципот 1 гласи „максимална отвореност“. Главната идеја на овој принцип е дека слободата на информирање да биде гарантирано со Устав и закон. Ова подразбира дека јавните органи се обврзани да објавуваат информации и секој граѓанин има право да добива информации. Кога власта сака да го ограничи ова право таа мора да нагласи кои се тие информации.

Принципот 2 се осврнува на обврската на јавните органи кои категории на информации да ги објават, особено:

Принципот 3 кои гласи „промовирање на отворена власт“. Тоа значи дека со закон треба да се обезбеди јавните органи да обезбедат обука на своите вработени во однос на слободата на информирање, важноста на слободата на информирање, процедурални механизми за пристап до информации, заштита од злоупотреба и слично.

Принципот 4 се осврнува на исклучоците врз чија основа може да се ограничи правото на пристап до информација.

Принципот 5 гласи „постапки кои го олеснуваат пристапот“. Според овој принцип јавните органи треба да воспостават отворени, пристапни интерни системи за да го обезбедат исполнувањето на правото на јавноста да добива информации.

Принципот 6 се однесува на можните трошоци за добивање на некоја информација и тој препорачува надоместоците не треба да бидат многу високи, бидејќи тоа може да биде дестимулативно за барање на информации.

Принципот 7 бара состаноците на јавните органи, како на пример избраните органи, да бидат отворени. Овој Принцип предвидува и одржување на затворени состаноци, но само во согласност со воспоставени процедури и во случаи кога постојат соодветни причини за затвореност.

Принципот 8 или „отвореност или предност“. Предвидува промена или укинување на законите кои не се конзистентни со принципот на максимална отвореност.

Принципот 9 предвидува заштита на оние кои оддаваат информации за лошо работење, односно вршење на кривично дело, невладеење на правото, корупција, злоупотреба, или нечесност, или сериозни грешки во административното работење на јавниот орган.

4. Цензура

Цензурата освен правен има и етички аспект. За правилно дефинирање и осознавање на суштината на значењето на поимот цензура употребивме неколку речници, лексикони и енциклопедии. Во познатиот *Лексикон на странски зборови и изрази* од М. Вујаклија поимот цензура е дефиниран како:

1. оценување, прегледување, критичко испитување;
2. Официјален претходен преглед на работи за објавување заради одобрување или печатење и пуштање во јавност (книги, списанија, филмови, театарски претстави и др.);
3. Државна установа која ја врши оваа работа;
4. Испитна оцена (Просветно дело, стр.1028, 1980).

Во *Политичката енциклопедија* цензурата е дефинирана како: контрола од страна на органите на власта, црквата, политичките организации, приватни лица на содржината на текстот, информацијата наменети за медиумите (печатот, радиото, ТВ, емисии, филмот, театарот, и сл.) пред публикувањето или изведбата.

Во *Енциклопедијата на самоуправање*⁹ цензурата е дефинирана како „официјален преглед на една печатена работа со цел по потреба да се забрани пред нејзино објавување или дистрибуирање“. Ние можеме да редиме уште многу дефиниции за цензурата, но генерално сите тие имаат заедничко, а тоа е ограничувањето на слободата на печатот. Од наведените дефиниции за поимот цензура можеме да извлечеме една заедничка констатација дека таа претставува облик на контрола и ограничување на слободата на изразување и слободата на медиумите, кое претставува ограничувачки фактор на демократските тенденции во општеството и државата. Со други зборови, цензурата на печатот и медиумите претставува секоја постапка која го гуши слободното откривање и ширење на информацијата.

Поимот цензура потекнува од латинскиот збор *censura* што значи претходно или дополнително оценување на печатени работи, кои по потреба можат да бидат забранети пред објавувањето или растурањето. Цензурата ја врши државата или некоја друга организација и таа не се однесува само на печатот, туку и на други форми на научно и уметничко творештво и масовно комуницирање (театар, филм, радио, телевизија). Во средниот век цензурата ја вршела црквата како највлијателна организација

---

⁹ Енциклопедија самоуправање (1979). Савремена администрација, Београд, стр. 79.

во тоа време, а подоцна државата преку своите институции. Со победата на граѓанската револуција официјално се вовеле слобода на печатот, а се укина цензурата. Таа е одлика на недемократските општества, односно на авторитарните режими. Борбата против цензура, а за слобода на печатот (медиумите) секогаш е составен дел на прогресивната демократска теорија и пракса. Системот на одобрување за печатење е укинат во Англија во 1695 г., и со тоа за првпат формално е воведено слободата на печатот. Дури со Декларацијата за правата и слободата на граѓаните (1789) и Првиот амандман на Уставот на САД од 1791 г. отворено е прогласена слобода на печатот како едно од најдрагоцените човекови права со што дефинитивно е ставен крај на интервенцијата на државата во оваа сфера.

Слободата на печатот (медиумите) претставува важен инструмент за изразување и соопштување на различни мислења, ставови и погледи, како важен предуслов за демократска комуникација на граѓаните со власта и обратно. Слободата на медиумите спаѓа меѓу најстарите и најважните граѓански и политички права. Преку остварувањето на ова право можеме да определиме колку едно општество е демократско или авторитарно. Во демократските општества има повисок степен на слобода на изразување во однос на авторитарните (репресивните) политички системи. Дури и во демократските држави секојговорно е слободен. Слободата на говорот треба да биде урамнотежена со остварувањето на другите човекови права. Тоа значи дека слободата на медиумите не треба да се злоупотребува за кршење на човековите слободи и права (дискриминација, линч, сатанизација, навреди, дисквалификација). проблемот е како да се пронајде вистинска рамнотежа помеѓу можноста медиумите (печатот) слободно да известува за настаните, а истовремено да се спречат појавите на информации кои го загрозуваат интегритетот на индивидуата и безбедноста на општеството. Слободата на медиумите (печатот) подразбира слобода на изразување, слобода на говор, слободно пренесување и ширење на информациите во општеството без ограничување.

Слободата на говорот е еден од најважните предуслови за слобода на личноста и слободно општество. Голем поборник на слободата на печатот (медиумите) бил Томас Џеферсон, автор на Декларацијата за независност на САД, кој напишал голем број екстови за ова прашање. Тој, во една пригода на Елбриџ Џери (*Elbridge Gerry*) ќе му напише: *„Јас сум... за слобода на печатот и против сите форми на кршење на Уставот, со цел со сила, а не со причина да се замолчат жалбите и критиките, праведни и неправедни, кои нашите граѓани ги изнесуваат*

против однесувањето на своите претставници (власта) ”¹⁰ Печатот е своно за тревога на народот. Ако тој (печатот) се замолчи... одземени се сите средства на граѓаните за заедничка борба.¹¹

Цензурата е облик на ограничување на слободата на медиумите и новинарската професија. Цензурата претставува контрола од страна на државата (органите на власта) на содржината на текстот, информацијата наменети за медиумите (печатот, радиото, ТВ, емисии, филмот, театарот, и сл.) пред публикувањето или изведбата.¹² Денес во светот, па дури и во најлибералните демократии, нема апсолутна слобода на печат (медиумите), како што нема ни апсолутно слободен човек. Според чл.16, став 7 од Уставот на РМ цензурата е забранета.

5. Автоцензура

Автоцензура имаме кога новинарот/авторот на текстот свесно донесува одлука да не ја пренесе информацијата на јавноста. Причини за тоа има многу, но најчесто поради страв од последици. Автоцензурата е позната и под називите доброволна цензура или како самоцензура. Таа е поврзана со одлуката на новинарот дали ќе известува за одреден настан или не и ако одлучи тогаш размислува кои зборови да ги употреби, дали вестите (информацијата) да бидат проследени со слика или не и кои слики да ги објави. Сето тоа претставува еден вид автоцензура, бидејќи новинарот или уредништвото на медиумот одлучуваат каква информативна содржина да понудат во јавноста. Бидејќи ваквите избори ги вршат новинари и уредници, без надворешни притисоци, автоцензурата обично не претставува кршење на слободата на говорот и слобода на печатот. Автоцензурата треба само да биде добро избалансирана помеѓу правото на граѓаните на вистинито информирање и остварувањето на слободата на печат. Пример за автоцензура е кога Џен, ќерката на претседателот Џорџ В. Буш (*George V. Bush*) изјавила „признавам“ на оптужбата дека како малолетничка конзумирала алкохол, а новинарите тоа го ублажиле.¹³ Како и сите останати претседателски деца и тие имаат зона на приватност, за новинарите да не ги прогонуваат непрекинато.¹⁴ Меѓутоа, сè додека децата на познатите личности прават работи од кои нивните родители ги

¹⁰ Zaket, D. Novinarska etika – moralna odgovornost u medijima (2007). Sluzben glasnik. 151.

¹¹ Писмо на Томас Џеферсон до Томас Купер (Thomas Cooper) од 29.11.1802.

¹² Политичка енциклопедија (1975). Савремена администрација, Београд, 105.

¹³ Zaket, D. Novinarska etika: moralna odgovornost u medijima (2007). Sluzben glasnik, 268.

¹⁴ Ибид, 268.

боли глава, тие стануваат вест и новинарите мора да пишуваат за тоа.

Во случај на детска порнографија, стандардна пракса кај новинарите е да информираат за постапките, за апсењето, судењето и воопшто за борбата против овој болен проблем како значаен дел од борбата против криминалот, но во своите извештаи да не обезбедуваат снимки од детската порнографија. Новинарите можат да ги пренесат сите битни информации, но да не ги објават потресните слики.

Истото важи и за многу други области на информирање.

Во новинарската професија и медиумските кругови повеќе се дава предност на автоцензурата (доброволната) во однос на присилната или надворешната цензура, бидејќи новинарот, поаѓајќи од сопствените морални принципи и начела сам одлучува дали и како за нешто ќе информира, водејќи сметка за балансирање на почитувањето на правото на граѓаните за информирање и почитување на другите права и слободите на граѓаните (приватноста).

6. Цензурата и повисокиот јавен интерес

Слободата на медиумите и слободата на изразување не се апсолутно или безусловно право. Тоа право се ужива во рамките на границата на другите легитимни општествени интереси, особено ако станува збор за прашање на јавната безбедност и заштитата на правата на сите членови на заедницата. Во реалноста имаме ситуации кога во реалниот живот јавниот интерес е поважен од принципот на максимално пренесување на вистината. Меѓутоа, кога имаме цензура заради повисок јавен интерес мора да постојат добри морални причини за тоа, и секогаш да постои изречна одредба во законодавството за подоцна што побргу да се врати новинарската слобода (престанување на цензурата).

Стратешки воени информации: Понекогаш, заради повисоки општествени и државни цели (безбедноста на државата, вонредна состојба, војна), слободата на медиумите се ограничува со цензура (контрола) на разните облици на информативните содржини (вести, книги, информации, филмови, претстави и др.). Во тој контекст новинарот има двојна одговорност.

Првата одговорност се однесува кон јавноста (граѓаните), каде што новинарот има професионална и морална обврска навремено и вистинито да ја информира јавноста за настаните поврзани со безбедноста на државата.

Втората одговорност е од повисок морален и професионален ранг и се однесува на неговата обврска да внимава и да спречи изнесување

на осетливи воени и безбедносни информации да не дојдат во рацете на непријателот. Кога станува збор за информирање од аспект на национална безбедност, тогаш новинарот треба да умее да воспостави баланс во информирањето и безбедноста на државата. Доверливите документи со назнака доверливи, кои се однесуваат на националната безбедност и виталните интереси на државата, не треба јавно да се објавуваат ако со тоа се загрозуваа нејзината одбрана. Одредени информации можат да се објават кои се однесуваат на одредени одлуки на војската, но таквите информации не треба да содржат детали кои можат да се искористат на штета на безбедноста на државата и заштитата на животите на граѓаните.

Во услови кога може битно да се наруши безбедноста на државата, можеме да ја оправдаме власта за цензурирање на информациите.

Детската порнографија и експлоатацијата на децата, исто така, претставуваат важна причина за ускратување на информацијата во јавноста заради повисоки општествени цели и јавниот интерес.

Генерално, има два вида цензура: присилна (недоброволна) и доброволна (внатрешна, самоцензура).

Заклучок

Денес слободата на медиумите како универзална демократска вредност на глобално ниво во голема мера е загрозена. Најголема опасност доаѓа од центрите на економска и политичка моќ кои преку разни форми на притисок успеваат да ги инструментализираат и контролираат медиумите. Слободата на медиумите е современа демократска вредност без која е незамисливо функционирањето на демократијата во едно општество. Колку повеќе се остварува ова право во една држава, толку таа е подемократска. Слободата на медиумите е битка која не може потполно да се добие, бидејќи додека има држава и власт ќе има ограничување на слободата на печатот. Апсолутна слобода на медиумите нема - има само општества со помалку или повеќе слобода на медиумите. Најголема опасност за ограничување или гушење на слободата на медиумите е власта. Цензурата и автоцензурата се облици на ограничување на слободата на медиумите. Сепак, во одредени специфични ситуации, кога станува збор за постигнување на повисоки општествени цели и повисок општествен интерес (безбедност на државата, одбрана на државата,), тогаш новинарот треба да умее да воспостави баланс во информирањето и безбедноста на државата.

Во светот постојат голем број меѓународни организации кои вршат контрола врз остварувањето на слободата на медиумите во сите држави и

доколку забележат дека ова право не се остварува според меѓународните стандарди, тие реагираат на соодветен начин, најчесто преку извештаи и рангирање на државата за степенот на остварување на слободата на медиумите.

Користена литература

- Article 19 (2007) *Defining Defamation: Principles on Freedom of Expression and Protection of Reputation*, London: Article 19
- The Public's Right to Know, *Principles on Freedom of Information Legislation: Article 19*, London
- Danijel Kornj, *Etika informisanja* (1999), Clio, Beograd
- Zaket, D. *Novinarska etika – moralna odgovornost u medijima* (2007), Sluzben glasnik
- Европска конвенција за човекови права (1950), Совет на Европа
- Енциклопедијата на самоуправање. (1979). Савремена администрација, Белград
- Bal, F. *Морална медија* (1997), Clio, Beograd
- Breton, Filip. *Iz manipulisanja rec.* (2000). Clio. Beograd
- Галбрајт, Џ.К. *Анатомија на моќта.* (1995). Култура, Скопје
- Груевски, Г. *Историја на новинарството* (2007). Правен факултет и НИП „Студентски збор“. Скопје
- Извештај на “Freedom Haus” за слободата на медиумите (2012, 2013)
- Luis Alvin Dej, *Etika u medijima* (2000), Medija centar, Beograd, Klio
- Писмо на Томас Џеферсон до Томас Купер (Thomas Cooper) од 29.11.1802.
- Политичка енциклопедија (1975), Савремена администрација, Београд
- Smartt, U. (2006), *Media Law for Journalists*, London: Sage Publications
- Трпевска, С., *Слобода на изразување, јавен интерес и медиумска регулација* (2010). Висока школа за новинарство и односи со јавноста
- Univerzalna deklaracija sovekovih prava, 1948, OUN
- Устав на Република Македонија, 1991
- Чупиќ, Ч. *Медијска етика и медијски линч* (2010), Чигоја штампа, Београд
- Шкариќ С., Силјановска-Давкова Г., *Уставно право* (2009), Култура, Скопје